

Új Spanyolország felé

A Franco-uralom közel négy évtizedig tartó dermedtsége után a spanyol társadalomban újra megindult a politikai vérkeringés. Igaz, nem simán és korántsem görcsöktől mentesen. A demokratikus irányú kibontakozásért ugyancsak nehéz küzdelmet kell még vívni. Azok az intó sorok, amelyeket Antonio Machado, a száműzetésben elhunyt költő, immár negyven esztendővel ezelőtt írt le, még ma is érvényesek, időszerűek: „Kis spanyol, ki világra jöttél, őrizzen Isten. Két Spanyolország közül az egyik jéggé dermedti szívedet.”

A Spanyol Kommunista Párt kezdettől fogva nagyon is tisztában volt a „másikkal”, az új Spanyolország világra jövetelének fájdalomosságával, hiszen megtanult — megtanulhatott — nagyon is reálisan szembenézni az objektív helyzettel. Bizonyosság rá a párt ez év áprilisára összehívott IX. kongresszusának politikai tézistervezete, amely kifejti a párt álláspontját az ország előtt álló legfontosabb kérdésekben.

A *Scinteia* 1978. február 7-i száma *Evoluții și caracteristici ale procesului democratic în Spania* címmel tömör kivonatban ismerteti a tézistervezet tartalmát. Melyek a dokumentum fő gondolatai?

A demokratikus kibontakozás folyamatának elemzése alapján az SKP tézistervezete megállapítja, hogy a „demokratikus szakítás”^{*} nem valósult meg egy csapásra, egy országos demokratikus megmozdulás eredményeképpen, ahogyan azt a kommunista párt kívánta; így az átalakulási folyamat egymást követő átmeneti szakaszok közvetítésével megy végbe, oly módon, hogy ennek során felhalmozódnak azok a mennyiségi reformok, amelyek végső fokon elvezetnek egy minőségi jellegű politikai változáshoz, a demokratikus szabadságjogok rendszerének uralmához. Ez az irány megköveteli a társadalmi megbékélést. Ezt javasolja az SKP valamennyi társadalmi-politikai erőnek, a vele szembenállókat is beleértve, és felhívja őket egy olyan közös állampolgári keret elfogadására, olyan új, törvényes, demokratikus keret megteremtésére, amelyben mindenki érvényesítheti akarátát.

A tézistervezet különös figyelmet szentel a demokratikus tömörülésre irányuló politika fogalmi elemzésének. A kérdés jelentősége szorosan összefügg azzal, hogy Spanyolország átmeneti időszakot él át, olyan szakaszban van, amelyben a jelen parlamenti helyzet nem felel meg a strukturális valóságnak; ennél fogva a parlamentben a baloldali erők tényleges, tartós befolyást nem a centrummal való szembehelyezkedés és összecsapás politikája révén gyakorolhatnak, hanem a tömörülés, a megegyezés politikája révén, amely a jobboldalt elszigetelje. Ezzel kapcsolatban a tézistervezet a Moncloai Egyezményt sarokkö jelentőségűnek értékeli annak a megítélésében, hogy megvan-e a tényleges óhaj a demokrácia valóságos megszilárdítására, vagy pedig inkább hajlanak a rövid távon ismétlődő hatalmi váltások veszélyes játékára a még meg nem szilárdult demokrácia feltételei között. Gazdasági szempontból a Moncloai Egyezmény révén a dolgozók hozzájárulnak ahhoz a jelentős áldozatvállaláshoz, hogy ne javuljon életszínvonaluk 1978-ban, cserében viszont biztosítékot kapnak arra, hogy megtartják munkahelyüket.

A józan helyzetfelmérés szempontjából meghatározó jelentőségű a tézis-tervezetnek az a megállapítása, amely szerint a gazdasági nehézségek fokozódásának, az oligarchia ellenállása erősödésének és a jobboldali erők által támasztott feszültség fokozódásának a körülményei között, a demokratikus tömörülésen alapuló kormány jelentősen a megoldást a demokrácia biztosítására. Egy azonnali

* Ezzel a kifejezéssel a párt a Franco-rendszerből, demokratikus eszközök segítségével történő, teljes elszakadás, a demokrácia irányába való gyökeres fordulat taktikáját jelölte.

jelleget szocialista alternatíva, ilyen körülmények között, illuzórikus; sőt magában hordozza a tekintélyuralmi formákhoz való visszatérés veszélyét.

Igen figyelemreméltó az a mód, ahogyan a tézisztervezet a demokráciát mint az átmeneti szakasz formáját jellemzi. A politikai és társadalmi demokrácia arra irányul, hogy feloldja a nép szuverenitására épülő politikai rendszer és a tőkés tulajdonon alapuló gazdasági rendszer közti ellentmondást. Ez a fajta demokrácia nem jelent valamiféle harmadik utat, amely ne lenne sem kapitalista, sem szocialista; ez a demokrácia a kapitalizmus és a szocializmus közti átmeneti korszakot testesíti meg, amelynek során a munka és a kultúra erőinek szövetsége által vezetett új politikai hatalom alapjait rakják le.

A Spanyol Kommunista Pártnak a szakszervezetekkel kapcsolatos politikáját jellemezve, a dokumentum hangsúlyozza, hogy a szakszervezeteknek nem kell csupán a dolgozók követeléseierért folyó harcra szorítkozniok, hanem részt kell venniök a társadalmi és gazdasági döntések meghozatalában, az általános politikai tevékenységben.

Az agrárpolitikát illetően a tézisztervezet megállapítja, hogy az SKP szükségességnek tartja a mezőgazdaság strukturális, demokratikus átalakítását, a parasztság és az egész társadalom érdekeivel összhangban. E feladat megoldását célzó intézkedések között a dokumentum mindenekelőtt a földreformot hangsúlyozza, amely lehetővé teszi a föld újraelosztását.

A művelődés és nevelés terén a tézisztervezet kiemeli a szabadság biztosítását a gondolkodás és a művészet valamennyi megnyilvánulási formája számára, a cenzúra megszüntetését. Az alkotási szabadság magában foglalja az ideológiai szabadságot és az eszmei harcban érvényesülő türelmet. A dokumentum kiemeli továbbá a kultúra szabadságát minden állampolgár számára, társadalmi eredetre, nemre vagy nemzetiségre való tekintet nélkül; a társadalom számára biztosított demokratikus lehetőségét a tömegközlelési eszközök igénybevétele, szervezésére és működtetésére. A kommunista művelődési politika végcélját a dokumentum a kétkezi és a szellemi munka közti ellentmondás kiküszöbölésében jelöli meg.

A Spanyol Kommunista Párt nemzetközi tevékenységének a jellemzése kapcsán a tézisztervezet leszögezi, hogy az SKP sikraszáll egy átfogó, antiimperialis világfront megteremtéséért, oly módon, hogy tiszteletben tartsák valamennyi párt függetlenségét, önálló álláspontját, és az akciógység létrehozására a különbözőség elismerése alapján törekedjenek. Mindez megköveteli valamennyi párt egyenlőségét, valamint azt, hogy ne létezzék semmilyen vezető központ. Ki kell küszöbölni bármiféle rágalmozást, kiátkozást, kiközösítést, és arra kell törekedni, hogy korunk realitásait szabadon, marxista szellemben vitassák meg.

Az SKP ellenzi Spanyolország belépését a NATO-ba, ugyanakkor sikraszáll az Észak-atlanti Szövetség és a Varsói Szerződés egyidejű feloszlataáért.

Utolsó fejezetében a tézisztervezet a pártra vonatkozó kérdésekkel foglalkozik. A dokumentum meghatározása szerint az SKP olyan marxista, demokratikus, forradalmi párt, amely a tudományos szocializmus megalapítóinak, Marxnak és Engelsnek a társadalmi fejlődésről szóló elméleteiből és elemző módszereiből ihletődik. Miközben az októberi forradalmat, valamint az összes szocialista forradalmakat sajátjának tekinti, az SKP elutasítja a bürokratizmust és a sztálinizmust mint a marxizmustól idegen valamit.

A tézisztervezet kiemeli, hogy mint *marxista, demokratikus és forradalmi párt*, az SKP magában foglalja a lenini hozzájárulást, valamennyi érvényes vonatkozásában, akárcsak más nagy forradalmárok hozzájárulását. Egyúttal arra is felhívja a figyelmet, hogy jelenleg már nem érvényes az a gondolat, amely szerint „a leninizmus korunk marxizmusa”. Az SKP elutasít a marxizmusra vonatkozó mindenemű dogmatikus szemléletet.

Az SKP erőfeszítéseket tesz arra, hogy magáévá tegye a társadalomban végbemenő objektív változásokat, a tudomány új vívmányait, a forradalmi gyakorlat tapasztalatait, hogy kritikai szellemben birtokba vegye a maxizmus terén jelentkező új fejlődést.

Ezek az erőfeszítések jelentős eredményeket hoztak már az SKP 1975 szeptemberében megtartott, második országos konferenciáján*, amelynek dokumentumait — legalábbis jó részükben — a *Documente ale Partidului Comunist din Spania* címmel megjelentetett kötet révén a Politikai Könyvkiadó a romániai olvasók számára is hozzáférhetővé tette. E dokumentumokba való alaposabb betekintés

* Az elsőt 1930-ban tartották, és „pamploni konferencia” néven vált ismertté. Az elnevezés valójában konspirációs célzatú volt, hiszen a párt törvényen kívüli helyzetére való tekintettel egy Bilbao környéki csapszék pincéjében zajlott le.

most annál is inkább időszerű, mivel lehetővé teszi annak az elméleti alapnak a megértését, amelyre az SKP IX. kongresszusának tézistervezete támaszkodik.

Ami a konferencia dokumentumainak olvasása közben a figyelmet minde-
nekelőtt megragadja, az éppen a társadalmi fejlődés perspektíváinak kérdéseire
való önálló elméleti hozzáállás. Itt nem egyszerűen egyes tételek, igazságok va-
lamilyen újszerű megfogalmazásáról van szó, hanem annak az elvi követelménynek
a maradéktalan érvényesítéséről, amely a marxista gondolkodás lényegéből fakad,
hogy tudniillik kritikai, forradalmi. Mint forradalmi elmélet a marxizmus valójá-
ban nem más, mint az eleven gyakorlat kritikai öntudata, s mint ilyen, az alkotó
jelleg már eleve az osztársadalmi gyakorlat újszerűségét feltételezi, azaz a ko-
rábbi gyakorlat, korábbi tapasztalat kritikai meghaladásának tendenciáját, és e
tendencia önszembesítő tudatosságát.

Az értekezlet dokumentumaiból kirajzolódó határozott elméleti attitűd döntő
jellemzője a kommunizmusnak mint az egész eddigi társadalmi lét alapjait fel-
forgató mozgalomnak, a hagyományos fogalmi kereteket szétfeszítő, alkotó újra-
gondolása. Ez a hozzáállás tehát egyszersmind immanens ideológiai kritika a mar-
xizmus talajáról, de ugyanakkor magán a marxizmuson belül is. E forradalmi
radikalizmus a kommunizmust kritikai öntudatú mozgalomnak tekinti.

Az alkotó gondolkodás távolról sem szemléleti preferencia kérdése, de még
csak nem is a marxizmus tanulásával elnyerhető eszmei adottság. Ellenkezőleg, az
alkotó gondolkodás, a sziszifuszi mozzanatot is magában hordozó, valóságos küz-
delem, egyfelől az eszmei elidegenedés, az eleven gondolatot megbéklyózó, hamis
ideologikus tartalmak ellen, másfelől a lényegi valóság mindenoldalú megragadá-
sáért, totalitásában való gondolati birtokbavételért és eleven, cselekvő elsajá-
tításáért.

Miként jut érvényre a Spanyol Kommunista Párt dokumentumaiban a fenti
kettős követelmény? Nos, pillanatra sem merülhet fel kétség aziránt, hogy az erő-
teljes ideológiai kritikai mozzanat jól körülhatárolt eszközfunkciót teljesít a való-
ságos problémákhoz való elméleti hozzáállásban. „A marxizmus tanítómesterei-
nek egyike sem foglalta elméletbe az egyetlen párt eszméjét“ — a programkiált-
vány ilyen és ehhez hasonló tételei jól meghatározott, magasfokú kritikai tuda-
tosságot igénylő célnak vannak alárendelve: a jelen gyakorlatra alapján, a holnap
demokratikus és szocialista spanyol társadalmának gondolati megalkotását szol-
gálják.

A ma tendenciáiban érlelődő, valóságos társadalmi holnapnak ez az elméleti
birtokbavétele tulajdonképpen európai fajsúlyú, szintű és jellegű. Pontosabban
szólva, a szóban forgó dokumentumok, mindenekelőtt a konferencián megvitatott
és elfogadott programkiáltvány, noha a spanyol történelmi fejlődés perspektíváira
kívánt választ adni, végső soron azokat a lehetőségeket, illetve tendenciákat vet-
te számba, amelyek Nyugat-Európa jelenkori fejlődésében a demokratikus és szo-
cialista kibontakozás irányát hordozzák.

A dokumentumokban kifejtett elméleti álláspont kiindulópontja a termelő-
erők internacionalizálódásának a ténye. Ebben, a mind átfogóbb méreteket öltő,
objektív folyamatban jelölte meg a konferencia a szocializmusnak mint égetően
időszerű korkövetelménynek döntő gyakorlati alapját. „Azzal, hogy az osztály-
ellentmondások megoldásához a nemzeti lét szintjén kezd hozzá — mutatott rá
a programkiáltvány —, a szocializmus győzelme egyre több országban megerem-
ti az előfeltételeket a mai világproblémák megoldásához, amelyek végeredmény-
ben nem nyerhetnek teljes megoldást másként, csakis egyetemes keretek között,
minthogy a termelőerőket — a történelmi fejlődés meghatározó tényezőit — a je-
len szakaszban az a tendencia jellemzi, hogy hovatovább világméretű rendszerré
szerveződjenek.“ (161.)

A Nyugat-Európában megvalósítandó szocialista forradalom elvi jelentősé-
gét méltatva, a dokumentumok, egyebek közt, megállapítják: „Ilyenképpen va-
lóra válik majd a maga igazi jelentőségében az a marxista gondolat, amely szer-
int a szocializmus egyetemes forradalom, olyan, amely teljességgel csakis egye-
tetemes keretben győzedelmeskedhet.“ (153.) Az egyetemes jellegre helyezett ki-
vételes hangsúly, természetesen, korántsem véletlen. Ellenkezőleg, tudatos elvi cél-
zatú, amennyiben azt a gondolatot kívánja hangsúlyozni, hogy a szocializmus a
maga igazi — tehát bármilyen torzulástól, illetve történelmi korlátoktól mentes
— társadalmi-emberi lényegét a maga teljességében csak egyetemes mivoltában
bontakoztathatja ki és érvényesítheti.

Az egyoldalú szemlélet, gondolkodás számára a nemzetközi, az egyetemes
jelleg előtérbe nyomulása egyet jelent a nemzeti forma, a nemzeti keretek ela-
vulásával, és ennél fogva e forma levetkezésével, meghaladásával sürgeti. A valóság-

ban a helyzet éppenséggel fordított: az internacionalizálódás, az egyetemes jelleg hangsúlyozódása a nemzeti keretnek, a nemzeti formának meghatározó szerepet kölcsönöz. Még inkább erősítik ezt a tendenciát — a dokumentumok értékelése szerint — a békés egymás mellett élés feltételei, a nemzetközi enyhülési folyamata, ami már önmagában is szélesebb mozgásteret kínál a belső osztályellentmondásoknak. E tendenciákból kézenfekvően ered „annak szükségessége, hogy a nemzeti tényező határozottabban beépüljön a szocialista forradalmi harcba“, ami „a kommunista pártokkal szemben azt a követelményt támasztja, hogy hangsúlyozzák nemzeti jellegüket“ (163).

Aligha kétséges, hogy ezúttal valóban nemzeti és nemzetközi feladatok lényegi egybeesésével van dolgunk, persze korántsem abban a korábbi leegyszerűsítő értelemben, amely szerint a társadalmi felszabadulás ügye — lévén természetétől fogva általános — eleve tartalmazza minden más szabadság, tehát a nemzeti felszabadulás — kulcsát. Nos, e kérdésben a spanyol dokumentumok fő mondanivalója éppenséggel az, hogy maga a nemzeti keret, a népi, nemzeti forma a társadalmi felszabadulás valóságos képviselője, hordozója. A Nyugat-Európát jellemző társadalmi fejlettség mai szintjén a demokrácia, a szocializmus irányában történt előrelépés valamennyi országban gyakorlatilag közvetlenül nemzeti feladattá nőtt. Mindezen országok népei a nemzeti lét, az önálló nemzeti fejlődés síkján találják szemben magukat azokkal az életbevágó problémákkal, amelyek megoldása elképzelhetetlen a társadalom mélyreható, ésszerű átszervezése nélkül. „Egyfelől a fő termelési eszközök feletti magántulajdon — mutatott rá Santiago Carrillo — és a pénzügyi források magánellenőrzése, másfelől pedig a nemzeti érdek és a nemzetközi gazdasági viszonyok demokratizálása [...] közti konfliktus minden lépésnél szembeötlő.“ (25–26.) Egyszóval a fő társadalmi konfliktus megoldása olyan nemzeti érdek, amelynek érvényesülése egyszersmind a demokratikus irányú nemzetközi fejlődés létfeltétele. Innen adódik az, hogy a munkássz-tály és általában a demokratikus erők számára a nemzetköziség próbaköve ma a saját nemzeti problémákhoz való forradalmi hozzáállás: „A forradalmi internacionalizmust minden pártnak azon a képességén kell elsősorban lemérnie, hogy megszervezze a forradalmat saját országában.“ (19.)

A forradalmiság, a forradalmi politika — a konferencia dokumentumainak értékelése szerint — a jelenkor lényegéből fakadó, döntő követelmény: „korunkban átalakulóban vannak a gazdasági, társadalmi és kulturális struktúrák; e kor joggal nevezhető átmeneti korszaknak, a világforradalom korszakának.“ (28.) A dokumentumok három sajátos, mélyreható folyamatra hívják fel a figyelmet: a szocialista és antiimperialista forradalmakra, amelyek kibillentették sarkaiból a régi világrendet; a tudomány és technika területén kibontakozó forradalomra, amely alapjaiban forgatja fel a termelés egész hagyományos rendszerét; és végül — az előbbiekkal szoros összefüggésben — arra a „mélyreható kulturális forradalomra“, amely az emberi gondolkodás és magatartás forradalmasításában ölt testet, „és amely ilyen vagy olyan formában mindenüvé behatol, és felborítja az évszázadok során szentesített szabályokat. Ennek a kulturális forradalomnak jellemző vonása, többek közt, a fennálló renddel szembeni meghunyászkodás sugalmazó szokások elutasítása, a hagyományok rögzítette értékek megkérdőjelezése [...], az egyenlőség követelése a diszkriminációs politika sújtotta társadalmi csoportok által [...], a társadalmi viszonyok és szokások növekvő liberalizálódása és ezzel együtt egy egész sereg megingathatatlan hitt szabály revíziója, a kultúra és oktatás demokratizálásának követelése és a vallásos dogmák válsága stb.“ (27.)

A forma ezúttal jogosan elvi kérdéssé lép elő, és ezért megértése elkerülhetetlenné teszi a mindmáig ható hagyományos szemlélettel való kritikai szembenézést, mely szerint a forma sokféle, változó, de a tartalom — vagyis a lényeg — mindig egy és ugyanaz. A tartalomnak és a formának e mechanikus fogalmi szét-szerelése és szembeállításra számos ideológiai torzulás és hibás politikai következtetés forrása lett. Ebben a szemléletben a forma valójában politikailag súlytalaná vált, szemben a tértől és időtől független, egyszer s mindenkorra adott tartalommal, amely viszont tabukkal telítődött. Így fel sem merülhetett az a felismerés, hogy a tartalom igazi valósága maga a megformálás, és hogy csak a formák változó megújódásában, szüntelen gazdagodásában jön létre, teljeseedik ki és valósul meg az, amit általános tartalomnak nevezünk. Márpedig csakis a tartalom és forma belső dialektikus azonosságát megragadó szemlélet alkalmas arra, hogy a gazdaságilag fejlett országokra jellemző szabadságjogokban, a széles dolgozó tömegek által, érdekeik védelmére és érvényesítésére kiharcolt társadalmi, politikai intézményekben, az egyéni szabadság gyakorlását biztosító politikai gépezetekben felfedezze az új tartalom formálódó feltételeit, elemeit. Nos, a Spa-

nyol Kommunisták Párt dokumentumaiban a forradalom formájának a kérdése mindenekelőtt azért kap elsőrendű elméleti súlyt, mert itt a forma valóban döntően új tartalmú meghatározottságot közvetít. „Ma elképzelhető — hangsúlyozta Santiago Carrillo —, hogy a gazdaságilag fejlett Európában létezzék egy más út, amely csökkentse az erőszak szerepét a társadalmi átalakulásban. Vagyis elképzelhető a szocialista átalakulás fegyveres munkásfelkelés nélkül, polgárháború nélkül, »hosszú menetelések« nélkül, és amely mégis igazi forradalom legyen.“ (29.)

A tartalom és a forma azonosságának, illetve egységének fényében, a konferencia dokumentumaiban körvonalazott demokratikus utat a forradalmi stratégia újszerű elméleti megközelítéseként kell értékelnünk. A dokumentumok világosan kimondják, hogy a jelenlegi történelmi feltételek között a forradalmi erőknél objektíve számolniuk kell az erőszakalkalmazás kizárásának követelményével. Másfelől — a dokumentumok szerint — a mai fejlett tőkés országokban kibontakozó forradalmi gyakorlatot éppen az a sajátosság jellemzi, hogy számára a társadalmi-politikai demokrácia intézményei és lehetőségei tényleges forradalmi átalakulások végrehajtására alkalmas eszközöknek bizonyulnak. A forradalomnak ez a formája „megköveteli az osztályharc elmélyítését és kiterjesztését, a törvényes harci formáknak és a törvényen kívüli harci formáknak, a parlamentáris és a parlamenten kívüli harcnak az összekapcsolását“ (29.).

A forradalom demokratikus formáját valló álláspont végiggondolt következtetését, árnyalt elméleti kimunkáltságát mi sem bizonyítja jobban, mint a régi államgépezettel szemben tanúsítandó politika kérdésére adott, ugyancsak újszerű válasz. A dokumentumok nemcsak hogy nem kerülik meg ezt az utóbbi időben jóformán elsikkadt problémát, hanem a lehető legnyíltabb formában vetik fel. „Amikor a forradalom erőszak révén győzedelmeskedik — olvassuk a főtítkári jelentésben —, gyökerében zúzza szét a régi államgépezetet, és újat hoz létre a maga szolgálatára. Ez biztosítékot jelent a legyőzött osztályokkal szemben. A demokratikus utat járva, a szocialista erőknél ugyancsak a hatalom kivívását kell célul kitűzniük, de nem erőszakos eszközökkel. Ez a folyamat megelőzi a hatalomra jutás mozzanatát...“ (35.) Szó sincs ebben az értékelésben valamiféle olcsó optimizmusról vagy éppen a helyzetet megszépítő szemléletről. Ellenkezőleg, a dokumentumokból egyértelműen kicseng a feladat rendkívüli bonyolultságának, nehézségének tudata: „A modern államgépezet kialakulása magával hozta, hogy a forradalmakat ma nehezebb véghezvinni, mint korábban — olvassuk a programkiáltványban. — Ma a forradalmat nem lehet győzelemre vezetni másként, mint a széles népi tömegek támogatásával és részvételével, amelyek maguk mellé állíthatják az államgépezet egy részét, semlegesítve ugyanakkor a másikat.“ (238.) Ezt a lehetőséget meghatározza az a számottevő körülmény, hogy napjainkban az állami tisztviselők, az államigazgatásban alkalmazott funkcionáriusok zöme egyre inkább olyan rétegekből verbuválódik, amelyek „nem rendelkeznek termelőeszközökkel, és társadalmi szempontból kevésbé vannak hozzákötve a tőkés érdekekhez“ (226.). A programkiáltványba foglalt olyan célkitűzések, mint: a szakszervezeti szabadság biztosítása az állam összes tisztviselői számára, beleértve a biztonsági erők személyzetét, az összes tisztviselő-kategóriák törvényes követeléseinek elismerése és támogatása a kommunisták és a többi szocialista erők részéről stb. (vö. 36.), e rétegek megnyerésére irányuló politika elvi határozottságát bizonyítja. Aligha vitás, hogy a szóban forgó erőknek a nép, a forradalom oldalára állításával „a legyőzhetetlennek látszó modern államgépezet gigantizmusa, bizonyos körülmények között, saját gyengeségének okozójává válhat“ (238.).

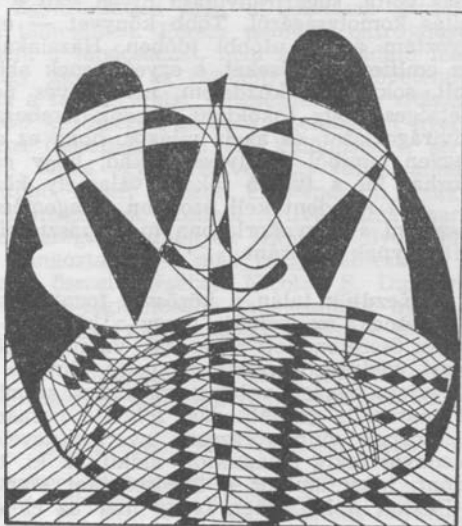
A Spanyol Kommunisták Párt az új típusú hatalom igazi lényege maradéktalanul érvényesülésének legfőbb biztosítékát a demokráciában látja.

Nem egyszerűen arról van szó, hogy a monopóliumok egyre nyomasztóbbá váló hatalmával szemben csak a demokrácia kínálhat reális alternatívát, bár ez önmagában is meghatározó mozzanat. Nem szabad elfelejteni, hogy a monopolizációs tendencia sajátos társadalmi válasz a termelőerők mind sokoldalúbb, objektív társadalmasulására. Nos, ennek szem előtt tartásával a demokráciát úgy kell felfogni — és ez a demokrácia szempontját előtérbe helyező spanyol pártok dokumentumok mondanivalójának legfőbb értelme —, mint a társadalmasulót lét és tevékenység követelményeinek emberhez legméltóbb, észszerű megoldását szavatoló szervezeti formát. A hatalom gyakorlása és érvényesítése nemhogy kizárná a demokratikus játékszabályokat, hanem éppenséggel azok minden irányú kiterjesztését, legmesszebbmenő tiszteletben tartását követeli meg. Ilyen módon a hatalom nem egyszer s mindenkorra adott, hanem tulajdon tevékenysége révén kell reprodukálnia, újra meg újra, érvényességének társadalomgyakorlati feltételeit, a legszélesebb demokrácia keretei között és követelményeivel, normáival teljes összhangban.

Persze, a hatalom jellege és érvényesülésének módja nem határozható meg önmagában, a szocialista forradalmat végrehajtó társadalmi erők természetétől függetlenül. Annál kevésbé, mivel ezúttal valóban, a kifejezés tényleges értelmében vett néphatalomról van szó, azaz olyanról, amelyben az alulról jövő akaratnak perdöntő súlya van. Korántsem véletlen tehát, hogy a demokratikus hatalomszervezés és hatalomgyakorlás eszméje kapcsán a konferencia dokumentumai új osztályszövetségi politikát fogalmazznak meg. Kiindulópontja az a felismerés, hogy korunkban a tudomány és a kultúra közvetlen termelőerővé válásával új, számottevő társadalmi erő jön létre, amelyet mind helyzete, érdekei, mind fejlődési tendenciái objektíve közvetlenül a munkásosztályhoz kapcsolnak. Ez az erő „tudátára ébred társadalmi helyzetének, és hovatovább a szocializmus felé orientálódik” (32.). Ilyen körülmények között a hagyományos jelszó elégtelennek bizonyul. Új formulával kell helyettesíteni: „A kommunista párt úgy látja, hogy a munkások és parasztok szövetségének régi képlete nem fejezi ki a jelen helyzetben teljes mértékben a szocialista forradalom motorja szerepére hivatott társadalmi erők blokkjának összetételét, s így kidolgozza a munka és a kultúra erőinek szóló tételt, amely a régi képlethez képest magában foglalja még az új intellektuális erőt is.” (228—229.)

Ha a termelő- és csereeszközök szocializációjának legfőbb mércéje a társadalmi jólét biztosítását szolgáló összetevékenység fejlettségének foka, akkor kézenfekvő, hogy a demokratikus út — gazdasági-társadalmi lényege szerint — nem más, mint egy magasabb rendű, kollektív társadalomtervezési, -szervezési és -irányítási formára való áttérés történelmi megalapozása. Persze, ez a kérdésnek csupán egyik oldala. A szóban forgó modell értelmében a szocializmusra való teljes áttérés a társadalmi, eszmei tudatosságnak is minőségileg magasabb fokát, szintjét igényli. A demokratikus út azt jelenti, hogy ezt a tudatosságot a szó szoros értelmében ki kell munkálni, ki kell harcolni, mégpedig nem akárhogyan, hanem a különböző eszmei irányzatok nyílt és állandó konfrontációjában.

Sztranyiczki Gábor

Székely Dániel grafikája